

Volný pohyb osob v EU
OD PRACOVNÍKŮ K OBČANŮM
Pravidla pro pohyb a pobyt

ot. 20 - NVS - 2022

Volný pohyb osob (pracovníků) v EHS (ekonomická svoboda jako součást společného trhu)

Původně (tj. do počátku 90. let): ekonomická svoboda

- pravidla pro volný
 - pohyb (krátkodobý – turistika bez víz) a
 - **pohyb/pobyt** (krátkodobý pobyt nebo přestěhování pouze za účelem ekonomické aktivity v jiném členském státě)

Volný pohyb pracovníků

Zahrnuje tato práva (demonstrativní výčet):

- opuštění svého státu
- vstup a pobyt na území jiného členského státu
- právo ucházet se o zaměstnání, být zaměstnán, pobírat důchod atd. – vše za stejných podmínek jako domácí občané **(zákaz diskriminace podle státní příslušnosti)**

Příklady zakázané diskriminace - judikatura

- povinnost pracovníka pobývat na území státu výkonu práce, aby získal přístup k sociálnímu zabezpečení (Clean Car – C-350/96)
- znevýhodňování pendlerů proto, že mají bydliště v domovském státě (k výkonu práce dojíždějí)
- takéž nepřímá diskriminace („nediskriminační“ opatření fakticky znevýhodňující cizince) (podmínky fakticky obtížněji splnitelné)

Rakousko – dětské přídavky

Diskriminace zahraničních pracovníků?

- **Evropská komise zažalovala Rakousko u Soudního dvora EU kvůli takzvané indexaci přídavek na děti pracujících cizinců. Podle ní je opatření diskriminační a v rozporu s unijním právem.**
- Rakousko od 1. ledna 2019 snížilo přídavky na děti lidí z jiných zemí Evropské unie, kteří sice v Rakousku pracují, ale jejich potomci žijí ve vlasti. Na základě indexace přídavky odpovídají životním nákladům v zemích jejich původu. Výsledkem je především to, že pracovníci z chudších členských zemí včetně Česka či Slovenska dostávají na své děti žijící doma méně peněz, zatímco zaměstnanci z bohatších zemí naopak více.
- Unijní soud se případem zabývá od konce letošního dubna, kdy se na něj obrátil s dotazem ohledně slučitelnosti s unijním právem finanční soud v Rakousku. Ten tak učinil na základě stížnosti české pendlerky, které krácení krácení přídavek postihlo (řízení o předběžné otázce – čl. 267 SFEU)

Volný pohyb pracovníků – čl. 45 SFEU

- 1. Je zajištěn volný pohyb pracovníků v Unii.
- 2. Volný pohyb pracovníků zahrnuje **odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti**, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky.
- 3. S výhradou omezení odůvodněných **veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností a ochranou zdraví** zahrnuje právo:
 - a) ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa;
 - b) pohybovat se za tím účelem volně na území členských států;
 - c) pobývat v některém z členských států za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními a správními předpisy, jež upravují zaměstnávání vlastních státních příslušníků;
 - d) zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání za podmínek, které budou předmětem nařízení vydaných Komisí.
- **4. Tento článek se nepoužije pro zaměstnání ve veřejné správě.**

Nárok na sociální dávky v EU

- **Základní pravidlo: sociální zabezpečení občanů se odvíjí od země, ve které občan pracuje a odvádí sociální pojištění.**
- **občanství nehraje roli**
- **týká se to především dávek:**
 - v nemoci
 - v mateřství a rovnocenné otcovské dávky
 - v invaliditě
 - ve stáří
 - při pracovních úrazech a nemocech z povolání
 - v nezaměstnanosti (nikoli hned po příjezdu)
- **V zemi, kde se odvádí pojištění: asimilační režim (EU, EHP a Švýcarsko)**

Kdy vzniká nárok na sociální dávky v jiném státě EU

- Jakmile v zahraničí **máte bydliště** a **najdete práci**, a začnete v dané zemi **odvádět pojištění**, bude vám vznikat **nárok na další dávky** i v dané zemi. Pozor – rozdílná kvalifikace „bydliště“ - například může být podmínka minimální odpracované doby.
- I při nedostatku peněžních prostředků nelze vynucovat opuštění hostitelské země, pokud můžete prokázat, že i nadále **hledáte zaměstnání a máte reálnou šanci ho najít**.

Volný pohyb dalších osob ekonomicky činných

- podnikatelé, živnostníci, advokáti, umělci apod.
- platí **stejný režim**, tj. **zákaz diskriminace podle státní příslušnosti**
- sociální dávky: jako u pracovníků
- národní režim:
 - **uznávání kvalifikace**, vázané živnosti
 - harmonizační směrnice: uznávání vzdělání, osvědčení o vzdělání, 2 metody úpravy (lékaři)

Volný pohyb osob v EHS (EU) obecně - výjimky

1. Odmítnutí vstupu na své území, vyhoštění:

- ohrožení veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti
- ohrožení zdraví vlastního obyvatelstva (covid)

2. Odmítnutí vykonávat zaměstnání:

- **zaměstnání ve státní správě s podílem na výkonu státní moci (viz dále)**

3. Odmítnutí dlouhodobého pobytu u jiných osob než pracovníků:

- nedostatek finančních zdrojů (živobytí)
- nedostatek nemocenského pojištění
- důvody v bodu 1 (např. obchod s drogami)

Speciální výjimka pro všechny kategorie ekonomicky činných osob – odmítnutí zaměstnání

Čl. 45 odst. 4 SFEU: **4. Tento článek se nepoužije pro zaměstnání ve veřejné správě.**

Čl. 51: Ustanovení této kapitoly (služby) se nevztahují na činnosti, které jsou v příslušném členském státě spjaty, i když jen příležitostně, s výkonem veřejné moci.

- pojem veřejná správa – v čl. 45 chybí definice, je v rozsudku Lawrie-Blum
- **podíl na výkonu veřejné moci**
- lze takto vyloučit cizince a není to diskriminace
- restriktivní výklad

Restriktivní výklad – příklady (četná judikatura)

- Považuje se za výkon veřejné správy:
 - soudci, státní zástupci,
 - nejvyšší státní úředníci (ministři, náměstci, vedoucí státních orgánů)
 - příslušníci ozbrojených sborů (policie, armáda)
 - zpravodajské služby
 - diplomaté
 - jiní státní úředníci pověřeni výkonem nebo kontrolou dodržování práva
- Nepovažuje se za výkon veřejné správy:
 - personál státních škol, nemocnic apod.
 - personál státních drah a jiných státních dopravních společností

Občanství EU (od 1993)

- Maastrichtská smlouva o EU 1992/1993
- **doplňuje (nenahrazuje) státní občanství**
- žádné povinnosti
- **práva:**
 - volný pohyb a pobyt,
 - volební právo (EP, místní zastupitelstva)
 - petice, stížnosti ombudsmanovi
 - diplomatická a konzulární ochrana

Volný pohyb osob v EU obecně

Od 1993 základní právo občana EU: **volný pohyb a pobyt** v členských zemích

Lisabon (2009): Právní úprava sjednocena pro všechny kategorie osob a jejich rodinné příslušníky

pracovníci a podnikatelé (OSVČ)

studenti

důchodci

ostatní

+ rodinní příslušníci

Režim pohybu a pobytu - 1

- směrnice 2004/38
- sjednocená úprava pro všechny občany EU a rodinné příslušníky
- **vstup na území členského státu**
- **pobyt do 3 měsíců**
- **pobyt nad 3 měsíce**
- **trvalý pobyt (nad 5 let)**

Režim pohybu a pobytu - 2

Vstup na území členského státu

- výjimky (zůstaly stejné):
 - ohrožení **veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti**
 - ohrožení **zdraví** vlastního obyvatelstva
- doklady:
 - občané EU: průkaz totožnosti
 - rodinní příslušníci ze třetích zemí: pas (+ vízum)
 - nárok na získání víza

Režim pohybu a pobytu - 3

Pobyt do 3 měsíců

- bez formalit, bez podmínek

Pobyt nad 3 měsíce

- podmínky:
 - zaměstnání, podnikání, dostatek prostředků, zdravotní pojištění – rodinní příslušníci (i cizinci ze 3. zemí)
- formality (na dobu určitou):
 - občan EU: osvědčení o registraci („povolení k pobytu“)
 - rodinný příslušník (i cizinec ze 3. země): pobytová karta

Režim pohybu a pobytu - 4

Právo trvalého pobytu

- vznik: legální pobyt 5 let bez většího přerušení
- dokumenty (na dobu neurčitou):
 - občan EU – doklad o trvalém pobytu
 - rodinný příslušník: karta trvalého pobytu

Režim pohybu a pobytu – **zákaz diskriminace podle státní příslušnosti**

Ve všech oblastech působnosti Smlouvy o fungování EU:

zaručeno stejné zacházení jako vůči státním příslušníkům hostitelského státu

Omezení práva vstupu a práva pobytu

- **výjimky:**
 - ohrožení **veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti**
 - ohrožení **zdraví** vlastního obyvatelstva
- osobní chování dotyčné osoby
- skutečné, aktuální a závažné ohrožení zájmu
- veřejné zdraví: nemoci s epidemickým potenciálem, nakažlivé nemoci, pokud ochrana i domácích

Vyhoštění občana EU

- z důvodu ochrany veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti
- trvalý pobyt: jen zcela výjimečně
- *Donatella Calfa (C-348/96)* Automatické doživotní vyhoštění jako trestní sankce za obchod s drogami = překážka uplatňování základních svobod. Je třeba zvažovat tyto důsledky – vyhoštění jen dočasné podle závažnosti konkrétního činu
- zákaz pobytu: po 3 letech lze žádat o zrušení